

B. N. II, 106.

h. 20, 4.

II R
4280

DISCURSUS JURIS PUBLICI

De

POTESTATE

CIRCA SACRA

In Imperio Romano-Germanico,

Quem

JEHOVA ADSISTENTE

PRÆSIDE

VIRO

Nobilissimo, Amplissimo, Consultissimo atque Excellentissimo

DN. JOH. VOLK. Bechmann/

Jcto & Antecessore hujus Academiae famigeratissimo, Consiliario Saxonico, Dicasterii Provincialis, Facultatis Juridicæ atque Scabinatus Adessore gravissimo,

Domino Præceptore, ac Patrono suo sancto cultu observando,

Publicæ disquisitioni submittet

Wilhelm Schröter/
AUTOR.

In Auditorio Jctorum

ad d. 7. Martii M. DC. LX. horis consuetis.

JENÆ

Typis JOHANNIS NISII.

SERENISSIMO & CELSISSIMO
PRINCIPI ac DOMINO
DN. ERNESTO,
Saxoniae, Juliaci, Cliviae, Mon-
tiumque Duci, Landgravio Thuringiae,
Marchioni Misniae, Comiti de Marca & Ra-
vensburg, Dynastæ in Raven-
stein,

*Principi ac Domino suo Clemen-
tissimo,*

Hasce studiorum primitias

humillimâ ac devotissimâ animi
Subjectione

*Sacras dicat &
offert*

Wilhelm Schröter/
AUTOR,

PROOEMIUM.

De Potestate circa sacra, ante diluvium, & post dilu-
vium, apud Ægyptios, Israelitas, Judæos, Romanos,
& Germanos usque ad Instrumentum Pacis

Osnabrug.

I Potestatem Secularem circa Sacra delineaturus, quam
 JEHOVA speciali lege Regibus concessit, imo præcepit, ^a a Deut. 17. 6.
 à nullo firmis rationibus in dubium vocatam, ^b sed 18. Jos. 1. 6. 7.
 regia personæ propriam, testante Philone, qui Regiam ar- ^b Sid. Konig.
 tem πρᾶγμα τῶν ἰδιολοικῶν καὶ ἱερῶν Ἰπιδέλειαν nominat; ^c C. C. ex tab.
 unde sub Henrico VII. in Anglia, statuto Parlamenti, definitum est: Re- ^d Occ. f. 1. c. 6.
 gem esse personam mixtam, quia tam Ecclesiasticam, quam secularem
 Ætionem habeat. ^e Et Diotogenes ^d ἐργα τῆ βασιλείως, inquit, τρία τῶ ^e Salmas def.
 στρατηγεῖν καὶ δικαστολεῖν, καὶ θεραπεύειν Θεοῦς: opera pretium reor, ^f Reg. l. 2. c. 9.
 à primis, & antediluvianis rerum publ. initiis eam revocare, cum mu- ^g inl. de re-
 nera magistratus, diverso, ac hodiè, modo, distributa compererimus, ex
 quo & majus antea, quam moderno hoc seculo, jus regum patebat, cum
 ipsi equè Pontificis gererent munus, & sacra rite agerent, ^h neque elige- ^e Jun. Or. p. 1.
 retur rex, nisi qui sacerdotali munere functus esset, & negotia publica <sup>orat. 3. de mu-
 ner. Pont. V.</sup>
² probe nosceret. & Verùm quam ob causam hæc duo munera, uni ei q̄ re-
 gie personæ inbaferint, effrena hominum malitia erat, quæ non nisi ^f An. Kirch.
 superstitione regi posse videbatur. Trismegistus enim, sive Idris, Templ. Isiac.
 perpetuâ Noemi, ejusq̄ nepotum conversatione, primævi mundi statum <sup>synt. 2. de Po-
 lit. Egypt. in
 proæm.</sup>
 edoctus, callidus ipse, Mesraimo Ægypti regi sociatus, intimus consilia-
 rius constituebatur, quò mortuò, filiòq̄ Mesramuthise minorenni ad-
 huc, regni administrator & vicarius extitit. Dissoluto autem regno
 certam formam inducere, cum aliter non posset, mysticam doctrinam,
 quam hieroglyphicam vocamus, auspiciatus est, quâ l. divinam humanis
 ita arctè vinxit, ut qui has corrumpere, illam meritò corrupisse cense-
 retur, atq̄ adeo religionem ejusmodi gentibus superstitione san- ^g Jun. Orat.
³ ctamq̄, auctoritatis regie fundamentum ^h induxit. Præterquam ^{d. l.}
 vero, quod ipse curam hujus religionis gereret, creavit, quos Stolistas ^h Tac. h. f. 8. 6.
 vocavit, qui non tantum sacrorum curam, sed & cognitionem, & exe-
 cutionem haberent, eosq̄, consuetis Comitibus adhibuit. Cuncta autem

A

circa

circa religionem in solius regis arbitrio constituisse, ex eo apparet, quia
 Sacerdotes, utpote qui in spem regni servabantur, jurabant, nemini, ni-
 si sui ordinis, hieroglyphica sacra se prodituros. Imò, sola religio e-
 rat, quæ liberum regis arbitrium respiciebat, cum politicum regi-
 men ex ingenio vulgi, & secundum præscriptas ll. ordinare deberent.
 Tale quid de antediluviano seculo quoque dicere haud dubitarem, modo
 firmis argumentandi rationibus innisus, vel unius saltem suffragio pos-
 sit sententia stabiliri; Nacraum quidem, (qui fuit primus rex ante
 diluvium,) Sacerdotalis & Magicæ artis peritum, in sententia mea si-
 babet Gelal dem prodico, qui dicitur primus rex & sacerdos, ut veterum Arabum
 documenta exhibent. Atque hoc Ægyptiorum regimen in Ecclesiasti-
 cis, quo Sacerdotium cum regio munere conjunctum fuit, (cujus ad
 Pharaonis usque tempora extat testimonium,) & aliæ quoq; gen-
 tes secute sunt, quarum Arniseus longum recenset ordinem; ast tan-
 tâ, quâ Ægyptii, potestate, præprimis, quod ea, quæ ordinis sunt, atti-
 net, non polluerunt, cum non nisi paucis certisque sacris adstiterint, ne-
 que omnem sacrorum in se susceperint operam. Apud Israelitas e-
 nim Moses Princeps Israelitarum, sacra restauravit quidem, sed non
 nisi ad tempus sacerdotali munere functum legimus, & Levitico cultu
 enim instituto, & Aarone summo Pontifice electo, cura sacrorum ad Le-
 vitas transiit, & ipse Moses, cum suis, in sorte Levitarum substitit. Et
 iam si Augustinus, ambos, Mosen & Aaronem, tunc, cum sc. Aaro-
 ni, adhibitis consuetis sacrificiis, Moses, summi sacerdotis jus sanciret,
 summos Sacerdotes fuisse dicat, attamen de singulari isto actu hoc
 intelligendum esse, & non ex ordinaria functione Mosen hoc fecisse
 est sententia, nihil tamen minus, eam, quæ Politicum Magistratum
 decet, sacrorum curam cordi habuit, ne sc. Idololatriâ verus Numinis
 Divini cultus oblitteretur: Cum enim Aaron peccasset aureum vitu-
 lum fabricando, graviter hoc nomine à Mose reprehensus fuit; quem in
 finem sacerdotibus etiam ll. de ordinandis sacris præscripsit. Hanc po-
 testatem Josua quoque exercuit, cujus imperio ut pareret, adstrictus te-
 nebatur Eleazar S. P. Ceteros vero Israelitarum Judices, tantum,
 quod Reges, circa sacra habuisse jus, vix tribuo, jurisdictione enim ca-
 rebant, excepto Josua, qui in criminalibus quoque quandam ha-
 buit autoritatem. Regum contra potestas nimia propemodum fu-
 it, omnes enim tam Israelis quam Judæ, ante captivitatem Babyloni-
 cam

i Berof. de an-
 tiq. Jan. p. m.
 24.

k An. Kirch.
 templ. Isac.
 synt. 2. c. 2.
 l Ex Mabu-
 metb Ben Al
 maschaudi

dinus in l. de
 Reg Ægypt.
 m Ps. 105, 21. 22
 n de subj. &
 exempl. cler.

c. 1. n. 4.
 o Arnif. d. l.

p König. C. C.
 ex tab. Oec. f.

r. c. 4. s. de
 Mose.

q Dn. D. Ger-
 hard. b. m. de
 ministr. Eccl. f.

c. 2. n. 40.
 s 1. Par. 7. v.

48. 49.
 t T. 4. q. 23. in
 Levit. col. 203.

u Konig! d. l.
 x Salmaf. def.

Reg. l. 2. c. 9.
 y Lev. 10. v. 12.

z Alph. Toftat.
 in comm. 2.

Reg. 12. ad b. l.
 a Abulens.
 proleg. ad Ios.
 q. 5.

b Jos. 7. v. 25.

4

5

6

7

8

cam qui tenuere regnum, & non sacris modo intenti fuerunt, ut David ^{e Salmas. def.}
 qui arcam in civitatem suam ducendam curavit, ^{d Levitarum nume}
 rum etiam, à Mose institutum ^{e,} magna ex parte abrogavit. ^{f Sed Iclio-}
 ni quoque, (quæ in Veter. Testam. iam Ecclesiastica quam Politica ^{f 1. Paral. 23.}
 complectebatur g,) præerant, atque jus vitæ ac necis, ut in quosque ^{g Alph. Tostat.}
 Laicos, ita in sacerdotes, quin imo S. Pontificem, cui sublatis re. ^{in comm. in 3.}
 gibus, regnum cedebat, habebant. h Ita in sacra bona etiam summum ^{Reg. 12. ad h. l.}
 exercuere imperium. i Josias etiam in concione ipse legem legisse perhi- ^{h 1. Reg. 2, 26.}
 betur. ^k Traditur porro, Reges Zanedrim h. e. ordini sacerdotum, u- ^{27. 2. Paralip.}
 num ex amicis præfecisse, hos ad continentium regio jure, & dicebatur ^{4. 1. 26, 19.}
 sacerdos, non ut sacrificaret, sed ut cæteris præesset: qualis fuit ^{i 2. Paral. 24,}
 9 Nathan filius Davidis. ^l In N. T. Ecclesia, infidelium imperatorum ^{k Abrabanel.}
 & Paganorum magistratum crudelitati obnoxia, indignum ducebat, ^{in comm. ad 2.}
 causarum spiritualium estimationem committere iis, in quibus non pa- ^{Reg. 13. ad h. l.}
 trocinium, sed æruginosum fidei & religionis excidium timere debe- ^{l Annius in}
 rent. Presbyteros itaque constituebant, eorumque subibant iudicia; ^{m com. ad Phil.}
 6 Sique inter ipsos lis oriebatur, non apud Gentiles Magistratus, propter ^{bre d. de temp.}
 religionis odium ipsis infensos, & iniquam sine dubio pronunciaturos ^{p. m. 231.}
 sententiã, ⁿ iudicio experiebantur, sed Christiani fratres de causa co- ^{m Arnis. de}
 10 gnoscebant. o Nullam vero Imperatorum Iclionem quin recusave- ^{cler. c. 3. n. 10.}
 rint, tantum abest, ut Christus ipse suo exemplo probarit contrarium, ^{p n Konig, C. C.}
 deque eo, vix ullum in scriptura extet testimonium: neque dubitare li- ^{f 1. tab. Oec. c. 4}
 cet, quin sub Ethnicis Imperatoribus Christiani coacti fuerint, causas ^{o 1. Cor. 6, 1.}
 suas in foro agere, qua Laici, qua Clerici, memores præcepti Apostoli: ^{p Joh. 19, 11.}
 Subditi estote Dominis, non tantum modestis, sed & δυσκόλοις. ^{q 1. Petr. 2.}
 Sed D. Paulus ^r reprehendit Christianos, qui malebant apud Paganos ^{r 1. Cor. 6.}
 judicari, quam inter fratres, q; indignum quid Christiana professione ^{s Arnis. d. l.}
 facerent. t Ceterum, ad Christianos magistratus postquam transiit im- ^{t Arnis. d. l.}
 perium, honorarium hoc Ecclesiæ iudicium ulterius locum non ha- ^{u Euseb. l. 3. de}
 7 buit. u Atque Constantinus M. Episcopis præscripsit, quæ ad Ecclesia- ^{vit. Const. c. 23.}
 11 rum commodum spectabant. v Hic subsistendum paululum, atque ad ^{x Liv. l. 1. c. 9.}
 Romanorum imperium transgrediendum existimo; Cujus reges sacra ^{y Salmas. def.}
 administrabant, x eorumque curam ad se revocabat Romulus, cum ^{z Jun. orat. 3.}
 ceteras Reipubl. partes ornaret, & ordinaret y: ipse enim Augur erat, in ^{z Jun. orat. 3.}
 8 eorumque numero haberi voluit. z A Numa Pompilio autem Sacer- ^{P. 1. de muner.}
 dotibus institutis, omnia publica privataque sacra Pontificis scitis sub- ^{Pontif. V. T.}
 jecla

a Lib. l. 1. c. 20. jecta sunt, a qui deinde rerum maximarum Domini, nemini rationem
b Dionys. l. 2. reddere tenebantur, b defuncto etiam Pontifice, non magistratus, sed col-
legium electionis jus habebat, donec Cn. Domitius T. P. hoc jus ad plebem
transtulit, quod Sulla dictator, in odium plebis, abrogavit quidē, Labie-
nus autem T. P. iterum restituit: & à Tribunis P. labefactata Pontificū
auctoritas, eò tandem recidit, ut tributa ab ipsis exigere, Quaestores non
c Lib. l. 23. c. 28 dubitarint. c Permansit autem hoc cooptandi jus, vel apud plebem, vel 13
apud Collegium, usque ad Augusti tempora, qui Principum arbitrio il-
lud subjecit, cujus & successores Rom. Imperatores, Pontificatum M. in
d Tac. b. 5. 8. 6. potentiae firmamentum, d vel ipsi susceperunt, vel se Pontifices M. ap-
pellari passi sunt. In Gratiano Imperatore autem, primum hac digni-
e Zosim. l. 4. tas defecit, qui edicto eam respuit: e quam postliminio q. reduxit Theo-
dosius & Valentianus II, eamque successores ipsorum usurpasse, testimo-
nium perhibent capitula, quae ll. tam Ecclesiasticas, quam civiles conti-
nebant, à Karolo M. & Ludovico Pio promulgatas: Concilia convo-
cabant, Episcopis nunciabant ut ad Synodos venirent, inter eos
lites obortas dijudicabant, Ecclesiarum & Monasteriorum ope-
ri intenti erant, omnia Ecclesiastica munera administrabant & om-
niū iequalia, quae ad internum conscientiae forum minime perti-
nere videbantur. Episcopos coërcebant delinquentes, & ab
officio removebant, qui digni viderentur, Ecclesiis dabant, aut e-
lectos confirmabant, aut non legitime ordinatos abjiciebant. f
f Salmas. def. Reg. l. 2. c. 9. Ast, quis hoc Imperatorum decus diuturnum polliceri poterat? Ecce 15
Henricus III. ultimus fuit, qui majestatem imperii adversus Pontificem
Rom. retinuit: eo namque mortuo, in concilio Mantuae celebrato, Pa-
pam à solis Cardinalibus eligendum esse, statutum est, g cui tamen usque
ad Friderici Barbarossae tempora, semper refragati sunt Imperatores,
g Lat. hist. u. postea autem turbato rerum statu, silentio q. permiserunt. h Ex quo
nib. in Sit. tempore indies Pontificum insolentia excrevit, qui variis subinde ma-
Henr. III. sect. chinationibus, Imperatoribus omni circa sacra jure erepto, supra verti-
2. cem ipsorum se constituere affectarunt. Verum cum inique arrogata 16
h Gold. p. 5. hac potestate, ementita licet Papalis persona, Divi Petri successor, Si-
disc. 3. p. 172. monis Magi equidem (cujus in honorem Romae statuam hac inscri-
ib. 2. c. 13. ptione SIMONI DEO SANCTO collocatam refert Eusebius i) malim se-
ctator, indigna esset, per D. Lutherum detecta fraude, Evangelici Ju-
risdictionem Ecclesiasticam recuperare annisi sunt. Hinc autem aliud
quid

quid? nisi bella, cuius strepitu universa sonabat Europa: conventioni enim inter Karolum & ordines imperii, Pontificii, Spira promulgato decreto, quo liberum religionis exercitium Protestantibus inhibebatur, donec concilio aliquo res dijudicaretur, fœdere religioso inito, posteaque Schmalkaldia firmato, aliisque associatis, Principes Evangelici contradixere, unde veluti ex pacis publica turbatione, cuius arguebantur Protestantes, præcipua bellorum flamma exarsit. Eâ autem per transactionem Passaviensem, & subsequenter in Comitibus Augustanis k paci- k anno 1555. ficationem extinctâ, dum Imperator & status Imperii, liberrima voluntate, invicem convenerunt, ut sepositis omnibus simultatibus, diverse religionis status pacificè inter se viverent, neque alter alteri sub religionis specie vim inferret, ^l sive subditos in odium religionis cogeret, ^l Trans. Pass. ^m donec colloquio amicabili, inter utrosque numero & jure pares de re- s. und mitter Zeit. m R. I. 1555. 5. und sol auch sein.

17 religionis dissidio conveniretur. Contra quam Transactionem, Pontifex, in Concilio Tridentino, inepto ausu & irrito labore, multa tentavit: ta- ceamus enim, quæ tunc temporis à Protestantibus contra id allata fuerunt, acquiescimus in eo, nullo licet legitimo concilio, religiosam hanc Pacificationem irritam reddi posse. Imperatorem etiam astutiâ Pontificum eo adductum fuisse, ut prætextu in officio retinendi rebelles, igni & ferro Augustanae Confessionis addictis, nisi concilio huic calculum adderent, in Præjudicium suæ ipsius Majestatis, imminuerit, historiârû extant monumenta: ⁿ Prædant enim quid velint, as- ⁿ Hortled. l. 3. serant, sive inficias eant istiusmodi machinas: Inter alia tamen Vice- c. 2. Cancellarii à Naves sermo, qui Protestantibus, in sententiam Concilii Tridentini & Comitiorum Ratisponæ tunc solemnium nisi irent, iracundam Imperatoris portendebat mentem, speciem representet animis: si- leant hic infinita statuum argumenta, quibus contra Imperatorem ad detegendas has insidias usi fuerant, quorum mentionem infert Hortleder. ^o Cum tamen majores subinde turbæ in imperio Rom. metuenda ^o d. l. essent, quæ facili motu ipsam Imp. majestatem, precibus Statuum de Religione amicabilis sociandi sermonis ergo, diu & inique reluctanter solio excutere, secundis Protestantium expeditionibus valuissent, in sequentibus Comitibus variè sermo de componendis religionis controversiis institutus est. Ast, qui causam metuentibus Pontificiis animus? ^p Lampad. p. 3. c. 11. n. 5.

20 Nihil itaque de religionis harmonia & veritate constitutum in illis Comitibus, tantummodo de cõponendis litibus eorû, qui propter religionē in- vicem

vicem exarserant, & furibundi in regno grassabantur, inter armatos
 q. N. 1555. 8. Imperii Status initum fuit consilium, a quod divina favente clementia,
 So ist durch. proxima illa religiosa pacificatione in stabilimentum Reipubl. Roman.
 Germ., cujus excidio irrita hac pacificatione parentandum fuisset, con-
 firmatum fuit, cujus in testimonium Pragmatica Sanctio 7. P., qua
 Pax Religionis ejusdemque libertas statibus imperii juratur, ex-
 hibita est. c

Proem. N.
 1654.

SECTIO PRIMA.

De conscientia libertate, & reformandi jure Statu-
 um Imperii, quomodo quisque eorum hoc gau-
 deat.

PER hanc Pacificationem itaq; J. dictio Ecclesiastica ad Princi-
 pes & Imperii Status rediit, *primarium utpote ipsorum jus, denique*
 die Freiheit in Religions. Sachen / ist der Stände höchstes Regal / *ut*
 Mauritius Landgravius dicebat. *Ita, ut hujus vigore, liberum reli-*
 gionis exercitium, in ditionibus suis, non solum introducere, sed & ex
 territorii superioritatis jure reformare, mutare, ac interdicerere possint.
 Hoc autem reformandi jus omnes Principes & Imperii Status, *stam*
 immediatos, quam mediatos, Catholicos, Protestantes ac Refor-
 matos aequè, eosque Clericos & Laicos complecti, nullus ego dubito:
 eoque etiam nobiles Imperii immediatos, *die freye Reichs Ritter-*
 schafft in den dreyen Kreissen / Sæviæ, Franconia, & Rheni, licet
 imperii status non sint, comprehendi, speciali cautione provisum est. *x*
 De civitatibus Imperii liberis, den Reichs Städtten / *idem dici in a-*
 prico est. *y* Verum ne illotis manibus ut inquirunt, rem adgrediamur, *3*
 Pragmatica hac sanctio aliaque imperii constitutiones, quomodo de his
 juribus sentiant, paulo attentius inspicere debent. Et ante omnia
 sciendum est, quamvis inter tres predictos imperii status quoad præ-
 rogativam nonnulli distinguant, Catholicorum enim religio, *ut antiqua*
 & universalis, PER SE, ET SUO JURE, *ut ipsi existimant, siquidem com-*
 muni statuum consensu antiquitas soli Religioni Romano-Ca-
 tholicæ nondum tribuatur: Protestantium à CATHOLICIS PERMIS-
 SA, in Imperio R. G. existit: Reformatorum verò, vigore 7. P., *imposte-*
 rum TOLERANDA EST, attamen iisdem singuli, Imperii Juribus hodiè
 gaudent. Præterea notandum, Statuum cujuscunque religionis, *sub-*
 ditos, qui sive publicum, sive privatim, diversimò à territorii domino
 reli-

Hortled.

t Instr. Pac.
 art. 5. n. 12.
 u N. 1555. 8.
 und damit sol-
 cher Fried.

x N. 1555.
 and in solchen.
 y 7. P. art. 5.
 n. 17.
 N. 1555. 8.
 Nach dem
 aber.

1
 2
 3
 4

- religionis exercitiū anno 1624. habuere, in eodē etiā posthac manere posse;
- 5 atque hoc casu, omne superioritatis & reformandi jus cessat. In iis autem locis, ubi neque publicum, neque privatū diversæ religionis exercitiū anno 1624. viguit, ex superioritatis jure, cujus reformandi jus firmissima est sequela, Princeps, vel alius Imperii status, suam religionem, non publicè introducere modo, sed & reformandi jus, tum in ipsa religione, ut etiam in ritibus & ceremoniis, omnibusque aliis ad religionis cultum pertinentibus, ² omnino exercere potest, nisi pactis specialibus & mutuo consensu de super aliud conventum; * uti Protestantes & Reformati, ob apparentem proximiorē inter se cognationem, quam quæ intercedere videbatur inter harum alterutram, & Romano-Catholicam, faciliori negotio in unam coire posse sperarent, † mutuo sibi fidem dedere, ne quis contra alterius fidei sectatores, quamvis subditi sint, hoc jure utatur, nam hac ratione Instrumento P. quatenus derogari posse nullus dubito. ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

tamen

tamen ut moderno imperio minus conveniens, suis autoribus relinquimus.

Hæc autem pertinent ad illos, qui manere volunt, si qui vero sponte emi- 10
grare velint, ipsis terminum emigrationis non quinquennio minorem da-

ri cautum est. ^{l. P. art. 5. n.} ^{sz consentum} ^{autem.} ^{g l. P. art. 5. n.} ^{11 s. quod si} ^{Sero. seqq.} ^{h N. N. rrr. s.} ^{Wo aber un-} ^{fere. ibi gegen} ^{ziemliche bits} ^{lichenUberag.} ^{i Besold. T. P.} ^{voc. Leibetg.} ^{k V'ehn. O. P.} ^{voc. Leibigeno} ^{schafft. s. ma-} ^{numitti posunt.} ^{l. P. art. 5. n.} ^{11. conventu.} ^{m l. P. d. l. §.} ^{quod si vero.} ^{n Conring. de} ^{Maj. civ. pot.} ^{off. circa} ^{sacr. th. 101.} ^{o Bern. in} ^{cent. serm. 66.} ^{p Curt. 8. s. 5} ^{q disp. Acad.} ^{th. 2. de reg.} ^{Imp. reg.} ^{r in Epist. ad} ^{Las. de Suen-} ^{di. Gold. stat.} ^{Imp. t. 2. p. 208} ^{* Nic. de Or-} ^{bell. ad l. 3. E-} ^{thic. Arist. c. 1.} ^{† Keckerm.} ^{pracog. Eth.} ^{tb. 38.}

Asst, qui posthanc Pacificationem mutarunt religionem,
in vitò territorii dominò, nequaquam huc commorari possunt; & nec mi-
nus tamen his, æquè aliis, nova & externa domicilia sibi quarere, atque
sua religionis locum quendam patriâ sede mutare, liberum erit. Ita ta-
men, ut prius exsolvatur, quod pro servili conditione, vel discessu magi-
stratui pro consuetudine loci numerandum est, ^h quod plerumque quinta
bonorum pars esse solet: ⁱ (notetur tamen, fœmellas hoc casu carius vendi ¹¹
& haberi masculis, ob spem prolis, ^k) & tunc, neque natiuitatis, ingenui-
tatis, manumissionis, noti opificii & honestæ vitæ testimonia ipsis denegen-
tur, aut iidem reversalibus inusitatis, vel decimationibus substantiæ secum
exportatæ, plus æquo extensis prægraventur, vel servitutis, aut ullo alio
prætextu impedimentum ipsis inferatur. ^l Forsitan autem si bona retinere ¹²
malint, ea per ministros administrare, & quoties ratio id postulat, ad res
suas inspiciendas, vel per sequendas lites, aut debita exigenda, libere, &
sine literis commeatus adire possunt. ^m Nonne vero ex dictis demonstra- ¹³
ri potest? Magistratum, subditos cogere ad amplectendam religionem,
dum illos exilio mulctat, ipsis sua sacra prohibet, & quæ alia? cum tamen
hoc neque naturæ neque Divino jure magistratui fas sit, ⁿ suadenda enim
& non imperanda est fides, ^o & nemo rex perinde animis imperare potest ac
lingvis; ^p exinde etiam Dn. Tabor, & circa Grotiana commentationis titu-
lum, de IMPERIO summarum potestatum circa sacra, scrupulum
sibi suboriri, ait, cum Imperii vocabulum valde ambiguum sit, quippe et-
iam per vim exeri, & sine jure exerceri possit, Nun Religions-Sachen
aber/nicht mit dem Schwerdt wollen gehandelt werden/denn der Apo-
stel Schwerdt ist die Zunge/Lehr und Gottes Wort gewesen | Maxim.
II. effatum ^r intolerabilior quippe nulla est servitus, quam velle domina-
ri conscientis? Verùm, cum istiusmodi actiones sint ex genere ea- ¹⁴
rum, quas Philosophi mixtas appellant, atque simpliciter di-
cuntur Spontaneæ, * licet materialiter & objectivè sint invitæ, †
præterea ipse modus ex jure pacti utriusque religionis Principibus & Sta-
tibus placuerit, nemo hac ratione religionem cogi existimet. Ceterum, ¹⁵
quoque certis carceribus hoc reformandi jus inclusum offendimus, cum
enim Princeps post pragmaticam banc sanctionem religionem mutarit,
aut

aut jure Successionis, vel alio quocumque modo ditionem nactus fuerit, aut
 recuperaverit, in qua alterius partis sacra exercitio publico vigent, subdi-
 16 tos nullo modo ad suam religionem adigere potest: An vero suam reli-
 gionem in suum territorium introducere possit, quæri solet? & Resp. Catholicam Religionem huic juri quidem esse obnoxiam, ita, ut vel
 Catholicus in suo territorio alterius religionis addicto, vel Protestantium
 aut Reformatorum aliquis, in suo territorio, ubi Catholica religionis
 habetur fides, suam quisque publice possit introducere religionem, subditis
 tamen integrum erit, suam quam profitentur religionem, eodem prorsus
 17 modo, quo anno 1624. usi fuerunt, cum annexis omnibus retinere: Au- Inst. P. art. 5.
n. 12. & quan-
tum deinde.
 gustana vero & Reformata religionis qui sunt, speciali lege inter se con-
 venerunt, ut neuter eorum, noviter susceptæ religionis suæ exercitium, in
 territorium suum introducere, sed Aulicos solummodo confessionis suæ
 Concionatores, citra subditorum anus, aut præjudicium, secum, atque in
 12 Residentia sua habere poterit, sine ulla alias in territorio suo eapropter fa-
 18 cta mutatione. Licebit etiam his communitatibus suæ religionis con- t. l. P. art. 7.
 sortem Ecclesie ministrum presentare, aut quæ presentandi jus non habet,
 nominare, eosque à publico loci Consistorio & Ministerio, si ejusdem cum
 presentantibus, vel nominantibus sint religionis, sin minus, eo loco, quem
 ipsa communitas elegerit, examinandos ac ordinandos, atque à Principe
 19 vel Domino, postea sine recusatione confirmandos, curet: Quod si
 vero communitatum aliqua, sacris cum Principe coherere velit, ejusdem-
 que exercitium suo sumptu petierit, liberum erit domino, illud (à succes-
 soribus postmodum non auferendum,) sine præjudicio tamen ceterarum
 communitatum ei indulgere. Ex dictis autem, I. Statibus jus reforman- u l. P. art. 7.
nam si vero.
x Ign. Schutz.
M. P. q. 2. f.
 20 minime fas est. Hac occasione queritur, quid juris obtineat, si in-
 ter duos diversarum religionum de jure territorii ac superiori-
 tatis controversia sit, an ambo publica religionum suarum exer-
 citia introducere possint? & Resp. Quod uni tantum, ei nimirum, qui
 anno 1624. in ejusdem publici exercitii vel possessione vel qs. fuit, illud in- y l. P. art. 5. n.
14. Vers. Terri-
torii.
z Ign. Schutz.
M. P. q. 16.
a l. P. art. 5. n.
14. & in iis lo-
cis.
 14 +
 15 t,
 it

B

DE

b I.P. 472. f. 20.
 3. §. si igitur.
 c Ign Schutz.
 M.P. q. 8 f.
 d R. N. 1555.
 e d. R. N. & S.
 ibi. Nicht ver-
 glichen tönē.
 f Myler. de P.
 § S. I. R. c. 83.
 n. 2.
 g Transf. Pass.
 §. Soviel aber
 die Bergleis-
 hung. ibi Da-
 mit die Reli-
 gion Sachen.
 &c.
 h Spreng. Syn.
 I. P. c. 7. p. m
 284.
 i R. N. 1555. §.
 und nach dem.
 ibi traffe hoch-
 gedachter R.
 Maj uns ge-
 gebenē Voll-
 macht &c.
 k Lundorp.
 act. publ. p. 1.
 fol. 68.
 R. N. 1555. §.
 Nachdem aber
 in vielen Frey-
 und Reichsre-
 m l. un. C. de
 Thesaur. l. 10.
 n Lampad. p. 5
 s. II n 12.
 o Knieb. En-
 cycl. c 13.
 p R. N. 1555.
 Nachdem aber
 in vielen.
 q Sinola. cogit.
 Schutz. in coll.
 pub Sol. 2. d. 4.
 16. 15. A.

*Si Princeps, Archiepiscopus, Episcopus vel alius I. Status, aut Ec-
 clesiastici ordinis Antistes, suam exuat fidem, aliamque velit amplecti re-
 ligionem, nequaquam à suis impediri potest, quin ad alteram transeat:*
RESERVATUM autem illud Ecclesiasticam, den Geistlichen Vorbehalt/
 quod attinet, ex J. P. abunde adparet Archiepiscopos, Episcopos & c. sta-
 tim, omnia jura, bonaque Ecclesie prius habita, eò prorsus modo, ac si mor-
 tui essent amittere, illibatis tamen proprio honore & fama, simulque fru-
 ctibus interea perceptis, & consumptis ipsis relinquendis; quod etiam de
 quolibet privato Clerico, suo modo, intelligi debet^b. Quod vero Reser-
 vatum hoc & Seculares etiam I. Status retorquere quidem annituntur,
 regulam lavant, cum ea de re I. P. nihil habeat^c. An autem ante
 Pragmaticam istam Sanctionem Reservatum hoc obtinuerit, valde dubi-
 to; nec obstat §. Und nach dem dem. a Illud enim in ipso constitutionis
 actu, à nostratibus in dubium vocatum^e, & successu temporis supplicatio-
 nibus, protestationibus & replicationibus impugnatum fuit, adeo, ut etiam
 hunc §. exauctoratum & invalidum esse pronunciarint^f. An autem ple-
 nitudinem Imperii majestatis, quam Imperator in Ecclesiasticis, ubi tamen
 nec decisio nec majora valent^g, non sine exigua quorundam statuum nau-
 se a sibi arrogavit^h, ejusdemque fiducia hanc litem dirimere ausus fuit,
 tantam quis autumat, ut invitis Imperii Statibus, tanquam parte transi-
 gente, de eo sententiam ferre valeat? atque hoc ipsum Imperatori in Co-
 mitiis Ratispona habitis anno 1613. inter Statuum Evangelicorum grava-
 mina oblatum fuit^k.

DE CIVITATIBUS IMPERII LIBERIS.

*His, non minus ac aliis Imperii Statibus, Jus reformandi competit^l,
 & vix ulla est ratio, quod quidam Imperatoris consensum accedere oportere
 somniant, cum frustra precibus impetretur, quod jure communi con-
 ceditur^m: Salvo tamen superioritatis jure, quod ex diverso in iis-
 dem statu, qui vel Aristocraticus vel Democraticus, discernen-
 dum estⁿ. Nam religionis potestas jam Comitibus innixa, inde productam
 Statuum superioritatem redolet^o. Ceterum, si utraque religio, anno 1624.
 in civitate Imperiali fuerit in usu, utrique sua constare debet libertas, nec
 magistratus quemquam hoc nomine molestia afficiet, sed eos pari jure con-
 tineat cum ceteris^p. Verum consentientibus civibus, omni jure magistratus
 tollere potest cultum à suo diversum^q. Episcopis autem in istiusmodi ci-
 vita-*

21 vitatibus, contra cives Aug. Confess. nulla prorsus est J. dictio. NB. Hoc loco inter civitates imperii ita dictas simpliciter, & liberas, nulla est differentia, quã extra hunc casum olim defendit Bachov. r

r in Not. ad VVes. Parat. de jure fisci. f.

26 DE NOBILIBUS IMPERII IMMEDIATIS.

Quod quidem hi, ex speciali concessione obtineant Jus reformandi, quod jure superioritatis habere nequeunt, nemo in dubium vocat. Quod vero in feudo ab alio Imperii Statu ipsis concessio, hoc jus etiam exercere possint, licet à domino feudi illud non ferant acceptum, probatum est.

Arum. disc. I. P. Sol. 2. disc. 11. q. 13.

27 DE STATIBUS PROVINCIALIBUS AUT CIVITATIBUS MUNICIPALIBUS.

Singulari privilegio à Domino territorii ipsis, quoddam religionis jus indultum sit, necesse est, prout jam olim Austriaci Status, & Nobiles, ab Archiducibus Austriae hoc jus acceperunt, idque in publicum divulgaverunt, alias ejus non sunt capaces.

t Myler. de P. ex S. I. R. c. 85. n. 2.

28 Sed sufficiant hac vice modo dicta de conscientia ex religionis libertate, quam non eadem aestimatione ego, ut quidam, qui omnem hereticorum sentinam in republ. fovendam augurantur, metior: ecquæ enim hæc fidei potest dici libertas, quæ τὸ εὐκατὰ ὠπποῖν opponitur & licentiosum est u? quod & omnes, ut reipubl. exitiosum detestantur. Solis itaque A. & Cath. Confessionis cultoribus, nec minus Reformatis x, hæc a-

u Konig. C. C. tab. Dec. c. 1. cas. 10.

29 ra patet, hinc ite profani clamatur y. Judeos quod attinet, ipsos in Pa- cificatione Relig. non esse comprehensos, extra dubitationis aleam est, at- tamen in Imperio recepti, si tranquille vivant, non expellendi sunt, ut e- nim eos recipere ab initio est libertatis, ita retinere est necessitatis, adeo, ut contra expellentes Camera Imperialis cum clausula decernat z.

x I. P. art. 5. t. 1. & art. 7. & unanimi.

y I. P. art. 7. & si vero. R. N. 1555. §. Doch sollen alle andere.

z Myler de P. & S. I. R. c. 60. n. 6.

SECTIO SECUNDA.

De modo conservandi religionem, ubi 1. de jure Episcopali. 2. de suspensa J. dictione Ecclesiastica. 3. de officio ministrorum Ecclesiæ. 4. De cura bonorum Ecclesiasticorum. 5. De Consistoriis.

25 I Nstitutio Religionis, cui, & quã itidem ratione, cuicumque competat, I sectione antecedenti expositum esse videtur, jam quoque quomodo conservanda, dispiciendum a; quamvis autem religionis ea sit natura, ut semel introducta, mentibusque infixæ, haud facile divelli queat b. Εὐχε- ρέστερον γὰρ γὰρ ἀνθρώπων πᾶσι πρὸς ἀλλήλων σωτηρίας, καὶν δοσαποπάτως αὐτῶν ἔχη κατὰ λείψαν ἀν ἢ τὰς πρὸς τὰς δόγματα c. Ne tamen obli-

a Lampad. de R. R. G. p. 3. c. 11

b Lips. Pol. 1. 3. 6. c Origen.

ad Sinold. cogn. Schutz. Vol. 2. d. 14. th. 7. B. e Bulling. de concl. l. 1. c. 3. f Lips. Polit. 4. 2. 6. g Act 2. h N. N. 1555. §. und nach dem viel. i Curt. 4. 10. 7. Lib 1. 19. La- Etant. de ira. l. 1. c. 12. k N. N. 1532. §. Ferner haben wir. l Dn. Carpz. Consist. l. 1. §. 1. d. 2. n. 6. m l. P. art. 5. n. 16. n l. 3. §. 5. C de nihilominus de fide sollicitus esse debet, ut subditos communes faciat, atque summ. Trinit. o Tabor. de Reg. Imp Ec- cles. th. 30. p D. Carpz. d. l. 19. 141. n. 4. q Lampad. 3. 12. 4. r Ord. Cam. p. 1. tit. 6. §. Desgl. sollen. s Kennem. ju- rispr. m. 1. d. 29. th. 40. t Sinold. cogn. Schutz. Coll. publ. Vol. 2. d. 1. th. 8. A. u l. 3. C. de crim. sacril. x Dn. D. Gerb. b. m. de min. Eccles. se. §. n. 109. f. y Dn. Carpz. Consist. l. 1. §. 9. n. 5.

vione, studio novitatis, ambitione, aut avaritia, & regnandi cu- pidine^e, quorundam in animis exarescat, principem summa ope niti, non decet modo sed & expedit^f, ne introducta religio & ritus sacri salubri ratione constituti, oblitterentur, allaboret contra, quo ministri con- tra lupos in excubiis locati^g, officii haud immemores sint, atque ita omnis heresis extirpetur^h, ne unde praesidium speramusⁱ, periculum existat^k. Huc respiciunt Jura Patronatus & Episcopalia, quae singula prout or- dinis ratio jusserit, insequemur. JURA AUTEM EPISCOPALIA, licet à Pontificiis Episcopis, ad quos tempore Papatus ex superstitione quadam sola sacrorum potestas delata fuit, nomen suum fuerint sortita; ea tamen à Pontifice, Imperii Statibus A. Confessionis addictis delata esse, ementiun- tur qui adserunt, cum jure pacti conventionisque propriè iisdem compe- tant^l, eaque Principes & I. Status, utpote qui Episcoporum munus, ipsi Episcopi, obeunt, ex jure superioritatis & territorii, una cum Ecclesia- sticorum actuum cognitione, ut fiduciarii possessores, usque ad Christia- nam & amicabilem Religionis compositionem obtineant^m. Distingvun- tur autem Jura Episcopalia in Interna & Externa; INTERNA, quae alias ordinis vocantur, meritò Clericis committuntur, Princeps tamen nihilominus de fide sollicitus esse debet, ut subditos communes faciat, atque ut fidei orthodoxa sine innovatione adhaereant, praecipiatⁿ. EXTERNA vero, quae officii dicuntur o posita sunt in Audientia & Disciplina sive coercitione. Beneficium quod exinde resultat, est tum dignitatis, tum status s. conditionis, tum reverentiae & obedientiae, quam Episcopo omnes Diaecesani debent; hinc illis lex Diaecesana emergit. Hujus J. di- visionis capita sunt I. Scholarum tanquam seminariariorum doctrinae Coelestis cura^p, ne Ecclesia personis cultu divino dignis, tandem destitu- atur^q. Quamvis autem Academias fundandi jus, nemini, nisi Impera- tori, Regi Romanorum^r, & Imperii Vicariis^s regulariter competat, siqui- dem inter majora Regalia & Reservata Imperatoris censentur, eis³ longo aeo competere, vetustissima hinc inde extructa Academia testentur^t; hoc- que in dubium vocare quis audet nisi sacrilegii crimen incurrere velit^u, attamen curam, & administrationem earum, Juribus Episcopalibus ac- censendam esse^x, haut dubitatur. Inferiores Scholas, scilicet quas tri- viales, particulares seu Gymnasia vocant, quod attinet, non potest non earum cura ad Jura Episcopalia referri^y. II. Constitutio ministro- rum Ecclesiae; qui rite nominati, vocati, presentati, ordinati, confir- mati

mati investiantur. Cum vero Ecclesia omnem Monarchicum &
 Democraticum statum excretur, sola contra Aristocratica gu-
 bernatione lætetur^z, singulorum tam Ecclesiastici, tam Politici & Po-
 pularis status, atque ita totius Ecclesie, cujus & ministri dicuntur,
 consensus requiritur^a: & qui soli sibi id vendicare conatur, sacrilegium
 committit^b. Ipsa autem Ecclesia, si alius jus Patronatus habet, pasto-
 rem vocare non potest, jus dominationis enim ei tantummodo competit, id-
 circo prædicare debet Pastorem, non vocare, vocatio enim Patroni
 est: hinc non placet quorundam distinctio inter ipsam vocationem & vo-
 cationis curam^c. Ceterum ut de confirmatione & ordinatione
 quædam moneamus, ignorare nemo potest, ea Jure territorii Episcopo
 competere^d. Est autem confirmatio Jus Episcopi, qui præsentatum à
 Patrono examinari curat, utrum dignus sit ad liturgiam, i. e. Ecclesiasti-
 cam munera peragenda^e, quæ confirmatio si persona præsentata idonea est,
 certâ pecuniâ ex fisco Ecclesie vel à parochianis solutâ, statim procedit, &
 præsentatus ab Episcopo, qui solam hanc potestatem habet, confirmatur &
 ordinatur. Licet autem hæc ordinatio non tanquam Symbolum
 Sacramentale, uti delirant Pontificii, sed ex Christiana libertate
 adhibeatur^f, sola enim vocatio & electio faciunt legitimum Ecclesie mi-
 nistrum, attamen propter novitatis scandalum in Ecclesia vix omittenda
 est^g. Si præsentatus autem minus idoneus Consistorio videatur? repul-
 sam patitur, & Patronus alium præsentare tenetur^h, quem si Clericus in-
 tra Sex, laicus inter Quatuor menses Consistorio non exhibet, consensu
 Ecclesie Episcopus aliquem instituere potestⁱ. Hic minime prætereundū
 censeo, quod, quamvis Episcopo & Supremo Consistorio, in jure positivo di-
 spensandi facultas adempta haud sit, ita, ut absentem etiam, in casu sum-
 mæ necessitatis, cujus de integritate vitæ & doctrina constat, ordi-
 nare possint, juramentum religionis tamen à præsentate, non autem per nun-
 cium exhiberi debeat, secundum rigorem juris Saxonici^k, secus de jure
 communi^l. Confirmatus jam & ordinatus, per Episcopum, publicè, &
 in præsentia totius Ecclesie investiri solet, quæ investitura licet de
 substantia ministerii non sit^m, quis tamen temerè in Ecclesia eam in-
 termittendam suadebit, saltem propter solemnitatem, cum præterea etiam
 eâ, inter Ecclesiam & Clericum contrahatur vinculum ad instar conjugiiⁿ.
 Hic actus autem ut ex lege J. dictionis dependet, ita Patroni eum impedire
 magis avidi sæpius, quam capaces sunt: Quod enim insciente & absente elect. & elect.

6 Carpz. Con-
 sult. l. 1. t. 1. d.
 7. n. 9.
 p. N. 1555. S.
 Damit auch
 obberührt &c.
 q in comm. de
 Germ sacr.
 p. 45.
 r Sinold. cogn.
 Schuz. Coll.
 publ. Vol. 2. d.
 14.
 f. d. N. 1. S. d.
 15. Damit auch
 ibi aber in an-
 dern Sachen.
 t Osterman in
 disp. can. 8.
 concl. 50.
 u l. 1. §. ult. x.
 de aq plus.
 arc.
 x in caus. Duc.
 V Vurt eb. con-
 tm Archiep.
 Vesontiu an.
 1560. & in cf.
 Memmigent-
 contr. Chorges
 richt in Augst.
 7. Maji 1589.
 y N. 1. 1559. S.
 Nachdem aber
 ibi das ein te-
 der Theil. &c.
 2 N. 1. 1555. S.
 Wir befehlen
 auch.
 a in summ. f.
 can. l. 3. t. 22.
 b Sinold. Vol.
 2. d. 4.
 6 Nov. 42

Patrono investiri nemo possit, errant qui sibi per suasum habent, privilegio
 id ipsis indultum esse, cum toti Ecclesie (cujus precipuum membrum qui-
 dem, ob beneficia in eam collata, Patronum esse non diffitemur) eiq; com-
 petat. III. OBSERVATIO CULTUS, & ut ministri munia divinitus II
 ipsis concredita, fideliter expediant, suasque actiones ordinationibus
 Ecclesiasticis, denen Kirchen-Ordnungen | quibus annexa sunt Ordinatio-
 nes matrimoniales, Ehe-Ordnungen | conformes reddant. Atque hoc
 per suspensionem Ecclesiasticae J. dictionis ad Principes, & I. Status, jure
 superioritatis devolutum est P, quam J. dictionem non suspensam, sed ab-
 rogatam per hanc constitutionem contendit Carafa q, quod respectu ordi-
 natorum facile suffragium meretur. Hujus suspensionis vigore 1. utri 12
 usque cultus cognitio Episcopo tribuitur, licet enim hoc Principis
 munus non sit, ut fidem procuret salvificam, tamen per accidens evenit,
 ut veritatem sciens, non nisi cum peccato foveat falsitatem r, quod aliter
 fieri vix potest, quam crebris visitationibus, qui enim ipse ubique esse sem-
 per poterit? Pontificiis autem omnis potestas cognoscendi de veritate re-
 ligionis adempta est s. 2. Causarum matrimonialium judicia, quod 13
 quidem Pontificii ex ipsis verbis Pacif. Relig. s. sapissime impugnarunt,
 eaque de re mirum in modum conquesti fuere anno 1576; u aut absonum
 esset, exorta aliquando controversia sententiam petere a Papa, preprimis
 in ea re, in qua precipuus A. C. cardo vertitur, que enim ipsa salva esse
 poterit, si matrimonium sacramentis annumeretur; praterea etiam hoc
 jus pronunciandi de causis matrim. stat firmum inveterata consuetudine,
 que cum memoriam hominis excedat privilegio est validior x, & man-
 datis Cameralibus firmatum y, eo fortius existit. Non itaque in hoc, ut
 & in alio Religionis exercitio, Nostrates a Pontificiis turbandi sunt z. Si
 quis autem turbare audeat, apud Cameram Imperialem conveniendus
 est a, & crimine fracte pacis publicae tenetur. 3. In Clericos animad- 14
 versio, quos Episcopi, pro delicti qualitate, vel officio remove, idque
 vel per degradationem, quando vestes & insignia ipsis detrahuntur, &
 dicitur actualis depositio, aut per sententiam Episcopi, & dicitur ver-
 balis, cujus causas recenset Henr. Canisius b, vel eorum officium suspendere
 potest c. 4. Excommunicatio, quando de crimine publico convictus, 15
 aut sufficientibus indiciis suspectus, censura a canone vel judice Ecclesiasti-
 co prolata, legitima communione, & quandoque hominum privatur, un-
 de duplex oritur excommunicatio, Anathema & Anathematismus d. Ex-
 commu-

communicatus licet pœnitentiam egerit & supplicio à magistratu exem-
 ptus sit, attamen antequam deprecatione publica in gratiam redierit cum
 Ecclesia, (nisi periculum mortis interveniat, aut de crimine adhuc apud
 iudicem transigatur) ad sacram synaxin admittendus non est: quia vero
 deprecatio publica sua natura pœna non est^e, ergo reum nequaquam li-
 berat metu suppliciorum, quæ meruit, sed magistratus eum ad legitimam
 16 pœnam atrahere potest. Rursus jam occurrit, cujus antea intulimus
 mentionem, Episcopi sc. hoc postulare munus, ut omnem moveat lapidem,
 quo ministri Ecclesiæ officio suo invigilent, quod consistit, 1. in pura ver-
 bi Divini prædicatione, cui respondet vita inculcata & honesta^f. 2. S. & E. l. 3. c. 1. r.
 In Potestate clavium, atque hoc licet non sit personale privilegium soli
 Petro tributum, prout Papicolæ autumant, sed toti Ecclesiæ, eique
 quoad jus & possessionem etiam maneat, quia tamen ministerio est com-
 missa, quoad administrationem & executionem, rectè illius esse perhibe-
 tur^g. 3. In sacramentis rite administrandis. 4. In consolando,
 quo etiam cura pauperum & ægrotorum referritur solet. 5. In increpan-
 do, quod vel simpliciter, sine injuriosis verbis, (alias enim injuriarum
 conveniri & puniri possunt^h) vel cum excommunicatione fieri solet. 6.
 In refutando hæreticos, & Elencticum vocatur officium, quod ut non
 acerbum nimis, ita nec placidum nimis, sed temperatum esse debetⁱ, neq.
 propterea ministri ab heterodoxis capi, aut in carceres detrudi debent,
 17 cum ad liberum religionis exercitium referatur. Sed quoniam Paulus^k,
 & ipse Salvator^l, ministros verbi dignos dixerunt, qui de lacte ovium
 suarum alerentur, ne quærendis opibus districti, ministerium verbi segni-
 us obirent, factum est, ut pii patrimonium Ecclesiæ auxerint, unde mini-
 stris alimenta suppeditarent^m. Consistit hoc Ecclesiæ patrimonium in
 18 Immunitatibus & bonisⁿ. Immunes itaque sunt ministri sacris va-
 cantes, ab omnibus oneribus publicis, quæ vel in officio sustinendo^o, vel
 sumptibus conferendis (nisi summa exigat necessitas) ponuntur. Si
 quæ autem bona patrimonialia ipsi possideant, æq. ac alii magistratui tri-
 buta pendere compelluntur^p, quia J. dictioni Civili regulariter non exi-
 muntur^q, absurdum enim est, pro membro reipubl. se venditare in favo-
 rabilibus, in iis autem quæ ad conservandam remp. contribui debent, ex-
 19 tranei locum velle subire^r. Alterum Ecclesiæ patrimonium Bona
 diximus hæc ad I. Status ratione superioritatis territorialis venit provi-
 sio, administratio ac defensio bonorum Ecclesiasticorum^s, quam sustinet
 Do-

e Rebban. von
 öffentlicher
 Kirchenbusse.
 c. 2.

f Reink. de R.
 2. S. & E. l. 3. c. 1. r.

g König C. C.
 tab. Dec. f. 2. 6. 2

h Reink. l. 3. cl.
 2. c. 2. n. 7.

i Sinold. cogn.
 Schuz. Coll. P.
 Vol. 2. d. 4. th.

k 1. Corintb. 9.
 l Matth. 10.

m l. 12. §. 2. de
 SS Eccl. c. cum
 ab omni x. de
 vir. & bon.

n Lampad. p.
 c. 11. n. 38. 39.

o l. 17. C. de E-
 pisc. & Cler.

p Baldan. C.
 cons. l. 4. c. 12.

q c. 14.

r 1. Petr. 2. 17.

s Arnis. de
 sub. & exemp.

t l. 4. n. 11.

u N. A. 1511. §.

v Diemerk aber
 teigliche.

11

12

13

14

15

et c. nulli liceat
12. quest. 12.
u. c. cum super
x. de caus. poss.
et propr.
x. c. 2. ibi ple-
naria disposi-
tio de pra-
bend. in 6.
y. Cameral.
obl. et tract. 8.
non obst. etiā.
der Religion.
Fried.

z. Sinold. cogn.
Schuz. Coll. P.
Vol. 2. d. 14.

Dominus Territorii ut Dominus, quod tanquam pro aris & focis impu-
gnant Papicola, atque solus Papa dominium in hac bona Ecclesiastica sibi
vendicare conatur. Ast date operam & cum silentio attendite quid sibi
hic Eunuchus velit- Bona sacerdotum, inquit, res sacras & sacra
sacrorum, solius Dei sacra esse. Ergo sibi soli licere cognoscere
de iis. Deinde quia hæc non concernant religionem, neque mi-
nisterium C. A. ejusdemque exercitium, vel ceremonias, non
itaque in hoc casu suspensionem Ecclesiasticæ J. dictionis locum
habere, prætenedit, autor quidam dubior. Porro dicit Papa, Eo ipso
cum Princeps Ecclesiæ aliquod patrimonium addat, omnem et-
iam J. dictionem abdicare, sibi que cedere, ut cui sola potestas de
iis decernendi, & que sunt alia. Ast prob Deum atque hominum si- 20
dem! parturiunt montes, nascetur ridiculus mus; Ecquis patiatur se ig-
norare, quam falsa isthæc omnia in medium proferantur. Ego nequa-
quam diu luctabor cum latentibus nodis: Prioris argumenti summani-
am conclusionem, non minus, atque præmissas, falsam esse elucescit: Ini-
quum enim est res sacerdotum, sacrorum, quid imò, sanctissi-
morum insignire nomine. An ignoras Papa, vulgatissimam Politico-
rum distinctionem, inter ea, quæ Ecclesiæ sunt jure sanctimonie, ut sunt
templa, aræ, calices. & c. eaque sancta sanctorum dici: & inter ea quæ
ipsi sunt jure Patrimonii, veluti sunt qualibet Ecclesiæ bona, possessiones,
annui redditus? hæc uti non nisi abusive sacra dicantur, ita sacra sacro-
rum ipsa adpellari, minimè fas est, cum & plurima ea secularia sint, quod
præprimis in Episcopatibus Catholicorum videre est. En alteram argu- 21
mentandi rationem! solius Dei sacra sunt, E. à vicario ipsius Papa, expe-
diri debent. O præpotentem potentiam, si cuncta quæ solius Dei sunt im-
perium Papæ sequi teneantur. Sed Principes, quid cessatis jugum
ejus subire, nonne regna & imperia Dei sunt? Ecce itaque Vicarii ipsius
aspernamini imperium. Verum enim vero, sublimiori aliqua cogitatio-
ne ipsius imperium æstimari auguror, quid enim tanto Viro in exiguo hoc
mundo negotii, cū ipsius Dominus JESUS CHRISTUS Suum Imperium
de hoc mundo esse plane neget, in cælis itaque regali in solio resideat,
non in terris, si alicujus Vicarii ibidem Christus egeat opera, sin minus, per
me licebit ipsum apud Inferos suum exercere imperium. Egregiè certè tuo
functus es officio, o Pontifex. Non entis nulla datur ratio, Vicaria-
tus Pontificis est non ens, E. ejus non datur ratio. Nunc plaudite

VOS

- vos Pontifices, qui rationem non redditis vestri Regiminis; qui soli omnis
 22 rationis expertes, à ratione immunes estis. Concludit tandem sibi soli lice-
 re cognoscere de bonis Ecclesiæ: Sit autem Pontifex Christi Vicarius, lasci-
 viant Clericorum bona sanctitate, largiar; qua ratione vero exinde colligi
 potest solum Pontificem Rom. sententiam de eis dicere oportere? Ipsi lar-
 giuntur quemlibet Episcopum Pontificem esse Summum^a; Ergo nostris
 Principibus hoc iudicium proximè competit, utpote Episcopis
 in sua diœcesi, neque Pontificis Imperium extra limites Patrimonii Pe-
 tri, ut vocant, & illa territoria, quæ ei immediatè se subjecerunt, proroga-
 23 ri potest^b. Posterioris argumenti rationem, responsione vix dignam ex-
 istimo, cum ipsa religiosa Pacificatio^c totum negotium dirimere videatur.
 24 Tertium, quod attinet argumentum, magnificentius ea jactari quam ve-
 rius patet: licet enim Princeps aliquid Ecclesiis largiatur, non tamen om-
 nem à se abdicat J. dictionem & superioritatem, multo minus etiam in
 Pontificem R. transfert, respicit enim hæc superioritas honorem & maje-
 statem Imperii, & reputatur Sanctum Sanctorum, ideo non est in marsu-
 pio Principis donantis^d, neq; potest Princeps donare terras Imperii abdi-
 cando omnem in iis superioritatem, etiamsi oneroso titulo alienet^e, & sem-
 25 per intelliguntur reservata ea quæ sunt supremæ potestatis^f. Atque hoc
 in secularibus quidem obtinere dicunt Papicolæ, secus si Prælato vel Eccle-
 siæ talia donata sint, Deo siquidem fieret donatio: nos tamen contrarium
 probamus ex c. si duobus §. fin. x. de appell. Tandem hanc quorundam sen-
 tentiam neq; nos ferire dicimus, modo cum grano salis percipiatur: & con-
 cedimus, si ipsi Pontifici aut universæ Ecclesiæ Romanæ cū omni
 jure & superioritate fuerit data^g aut existant intra fines Patrimo-
 nii Petri^h, secus autem quoad alias terras, aliis in regnis & Principati-
 bus, puta in Imperio Rom. Germ. sitis, ut quæ non Pontifici, neq; Ecclesiæ
 Romanæ sed aliis Prælati, Episcopis, & Ecclesiis subditis Imperii R. dona-
 26 ta sunt. Quod denique Deo fieri donationem allegant, tropicè intelli-
 gendum placet, jus acquirendi enim ex donato, & si quæ ejus alia,
 non sunt aptabilia Deo, sed tantum creaturisⁱ. Liquido itaq; ad-
 paret Ecclesiastica hæc bona territorii superioritati subesse, atque Principi
 curam eorum competere, ne cum damno Ecclesiæ bona distraherentur, atque
 ad usus profanos transferantur. Reipub. enim interest ne quis sua re ma-
 27 le utatur^k. Caveat autem noster Princeps ne potestatem hanc in licentiã
 vertat, atq; quocung; modo Ecclesias suis defraudare bonis cogitet, ne Bal-
 alien.

a gloss inc. de
 his vero. de
 consecr. dist. 5.

b arg. l. fin. de
 J. dict. omn-
 judic.

c S. Dicwell a-
 ber teyliche.

d Bald. in c.
 intellecto. x.
 de jurejur.

e Tiber. Deci-
 an. Resp. 19. n.
 154. Vol. 3.

f Nicol. Boer.
 dec. 50. n. 12. &
 seqq.

g Resp. refut.
 des tom 5. M.
 Vvesemb. n.

202. befindlich
 chen Consilii.
 n. 124.

h c. Romana.
 §. debet de ap-
 pell. in 6.

i Marc. Ant.
 Peregrin. con-
 sil. 1. n. 34.

k §. 2 f. Inst. de
 his qui sui vel
 alien.

C

tha-

l Dan. 5. thasaris Babylonie regis^l; vel Antiochi Syriae Regis^m acerba & immatura
 m 1. Macc. 6. mors, ipsum quoq; ad hoc suppliciorum genus utpote sceleris consortem,
 6. 26. 32. deposcatⁿ, nam alienare ea, in superstitiosum cultum quamvis destinata^o,
 n Konig. C. C. & in usus humanos convertere, sacrilegium est, nec fundatorum devotas
 mb. Oec. c. 1. execrationes gravi effectu caruisse historiarum extant monumenta. Wer
 taf. 8. n. 5. die Güter nimt/dem sol Lungen und Leber im Leibe versehren. Item:
 o Myler de P. & S. l. R. c. 88. Wer das thut/den straffe deine (juste Deus ultor) Hand mit Armuth/
 n. 12. Kranckheit/Schmach und Schande. Cujusmodi execrationes in quibus-
 p de monast. dam monasteriis se vidisse refert Petrejus P. In alias tamen pias cau- 28
 p. 74. sas, si ritè & canonicè fit, possunt impendi, veluti sunt redemptio-
 q Ambros. l. 2. nes captivorum^q, sepultura & alimenta pauperum^r, & falsò insimulan-
 off. c. 28. tur invasionis nostrates à Pontificiis, qui bona Ecclesiastica ab infami mo-
 r Konig C. C. nachorum lascivia vindicarunt, aliisque piis causis destinarunt^s. Sum-
 tab. Oec. c. 1. c. ma etiam necessitate profano usui ea destinare scelere vacat. v. c.
 8. n. 5. dicef. ad repellendum hostem^t, reparandos & construendos muros. & c. unde pro
 s Konig. d. l. thesauro Christiani populi reputantur, ein Schatz der Christenheit. Ea 29
 t R. N. 1542. 5. etiam quæ bello capiuntur, etiam si loco patrimonii Ecclesia possideat, in u-
 aber der Rtr. chen. sus proprios converti possunt, quippe quod etiam in foro conscientie obti-
 u Damboud. nere dicitur, captura enim pro traditione est. Insusurrant quidam, justo
 c. 82. n. 20. bello capta capientium fieri quoad res mobiles^u quoad immobiles autem,
 x Alciat in l. diffitentur, præprimis si inter Christianos nascatur bellum; eo itaq; finito
 hostes 118. §. omnia bona, restituenda esse^x: hac moti ratione quod hæc bella plus quam
 at inter Chri- civilia sint, unde neq; jus postliminii in his locum habeat^y. Ergo nec acqui-
 stian. ff. de V. sitio per capturam. Verum vacillat ipsorum argumentum: Manifesti si- 30
 s. quid. juris est, Christianos servos capientium non fieri apud Christianos^z,
 y l. 21. §. 1. ff. de quæ item ea quæ non tamen id ad res immobiles potest extendi, necq; quicquam circa eas
 captiv. & post- reperitur mutatum quod est Deuter. c. 20. neque lex illa vel ceremonialis
 lim. revers. est, vel mere forensis, sed Juris gentium & moralis^a; ex quo adparet
 z Schneid. & c. mobilia & immobilia hostibus occupantibus cedere, nec est ut quisquam di-
 §. item ea quæ ceret, idem juris in profanis quidem esse, in sacris non ita: Resp. omnia ab
 ob host. Instit. hostibus occupata profana esse, & sacra ipso momento dum occupantur ab
 de R. D. est, & fieri profana^b. Alia denique Ecclesiasti 31
 a Jason. ad l. ca bona alienandi se offert ratio, ingratitude scilicet Ecclesiæ,
 3. ff. de J. & J. quo casu donatio optimo jure revocari potest^c. Imò quod multis placet
 b Sithm. nucl. Ecclesiæ banniri & extremo excidio, æquè, ut civitates, deleri possunt:
 Inst. l. 2. t. 1. n. quamvis autem pleriq; ex equitate juris existiment ingratos expellendos,
 v. illud cõstat. c. Abbas c. fin. iisq;
 x. de donat.

iisq; alios substituendos esse, ne tota destruat^r Ecclesia, quibus & nos qui-
 dem calculum addimus; verum ad hanc juris equitatem si stricto jure uti
 velit, Princeps nequaquam adigi potest, sed tantum admoneri d. Ex di- d Resp. refut.
 ctis itaque luce meridiana clarius elucescit, J. dictioni civili Ecclesiastica Des tom.
 bona subesse, quod autem quidam hoc in dubium vocare audent, ideo, quia VVeseimb. 200
 commercio hominum essent exempta, vix amplector, nisi enim bona Eccle- findlichen
 32 sive & illi subiecta, quid quæso opus hisce privilegiis quibus gaudent e. Ast e Sinold cogn.
 hac sua radiant luce, instituti ordo de CONSISTORIIS quadam dicere Schuz. Coll. P.
 admonet, quæ Consistoria universam repræsentant Ecclesiam f, & Sol. 2. d. 14.
 Princeps plerumq; sua Episcopalia jura, per Swédæa hæc exequi solet g, th. 13. C.
 eaq; eriguntur & constituuntur à Principe territorii, penes quem jus ter- f Reink. de R.
 33 ritoriale, & J. dictioni Ecclesiastica^h. In iis vice territorii domini cognosci- S. & E. l. 3. cl. 1.
 tur 1. de rebus mere spiritualibus. 2. De rebus spiritualibus abu- c. 6. n. 19.
 sive ita dictis. 3. De rebus Ecclesiasticis von Geistlichen Gütern i. g Reink. d. l. c.
 4. De personis, si ratione officii, vitæ & bonorum ad Ecclesiam 10. n. 6.
 pertinentium conveniuntur, si autem ratione proprii patrimonii, con- h Brautl. l. 5.
 29 ventionis aut contractus, delicti vel qs. in jus vocantur, in cancellariis se c. 8. n. 8.
 sistere & judicium subire tenentur^k: J. dictioni enim civili subsunt & cle- i Sinold. cogn.
 rici, neque in causis Politicis ad Pontificem R. appellare ipsis licet, quod qui Schuz. Coll. P.
 faciunt crimen læsæ majestatis committunt l. Hæc q; autem ea nititur ra- Sol. 2. d. 14. th.
 tione, quo Principes & Status I. sine confusione duplicem J. dictionem ex- 12. B.
 30 ercere possint, quin & sicubi nullo singulari constituto Consistorio, omnes k Reink. d. l. c.
 cause litesq; indistincte expediuntur in Cancellariis, citationes tamen & 10. n. 12.
 decreta in controversiis Ecclesiasticis hac edi subscriptione, Fürstl. zur Of- l Ordin. Cam.
 ficialen oder Consistorial. Sachen verordnete, &c. compertum memini- p. 3. t. 51.
 34 mus. 5. De iis quæ sunt mixti fori. Necessè itaq; est Consistoria con- m Reink. d. l.
 stitui ex viris Ecclesiasticis & honoratis religiosiq; Politicis, qui represen- c. 6. n. 19.
 tant Ecclesiam: Propterea autem Populo omnis potestas non adimi-
 tur, si justas contradicendi rationes habet^m. His omnia Ecclesiastica
 subsunt, exceptis illis, quæ Princeps per Superattendentem exercet, qualia
 sunt potissimum ea, quæ ad ordinem & nonnulla quæ ad legem diocesanam
 31 pertinent, aut quæ sibi soli reservavit, ut est constitutionum Ecclesie pro-
 mulgatio, mutatio, dispensatio. &c. ut & Synodorum provincialium con-
 vocatio, quod convocandi jus quilibet Episcopus possidet, ad cujus curam
 pertinet providere ne errores perniciosi & schismata in Ecclesiam indu-
 cantur aut foveanturⁿ. Universalia autem consilia antehac quidem so- n N. N. 1525.
 lus und nach demo-

lus Imperator indicebat, per Transactionem Passaviensem vero ad Comi-
o Lampad. p. tia transiit o. Pontifici vero hoc jus plane denegamus p.

3. c. 12. a. 8.
p Reink. d. l. c.
4. n. 8.

SECTIO TERTIA.

De Jure Patronatus.

q Vvesemb. p.
1 conf. 48. n.
23. f.

r Carpz. l. 1.
t. 5. c. 69. n. 8.

s Carpz. Con
sist. l. 1. t. 3. d.
22. n. 8.

t l. 32. ff. de ll
l. 7. s. ff. de
paet.

u Rob. à Valle
Vol. 1. conf. 47.
n. 28.

x Steph. de
J. dict. l. 3. p. 1.
c. 17. n. 23.

y Carpz. d. 1.
d. 43. n. 5.

z Gail. l. 1. obf.
1. n. 36.

a Carpz. d. 1.
d. 44. n. 8.

b Finckelth.
de jur. Patr. c.
6. n. 5. s. 6e.
ipse solus.

c Carpz. d. 38
n. 20

Patronatus & Episcopalia jura maximè invicem differunt q, Jus Pa-
tronatus enim una diœcesi terminatum est, unde Patronus Superat-
tendentem nominare nequit, sed Episcopo hujus vocatio reservatur, Epi-
scopus autem de universa Ecclesia cognoscit. Præterea Patronus Episco-
paliurum jurium particeps non est, neque pro lubitu cultum divinum dispo-
nere potest r, sed vocato ac præsentato ministro cedit ipsius jus:
nec minor tamen honos ac prærogativa servatur Patrono, quam Episcopo,
qui ad voluntatem præsentantis præsentatum confirmare debet, invito et-
iam populo, nisi firmas dissensus proferat rationes s. Patronatus jura sunt,
Nominatio, Vocatio, & Præsentatio; sed nescio sanè, quo merito
quidam tam acriter propter hæc jura aversetur Patronatus Jus, idcirco,
quia sola ordinatione Episcopo servatâ, Populus & Magistratus à voca-
tione excluderentur; quod tamen non est, cum Patronus nominatum po-
pulo ad prædicandum exhibere teneatur, cui si justas reprehensionis cau-
sas habet, præsentatum rejicere fas est. Hoc autem præcipuo honore di-
gnum quis negabit, Patronum quem velit, modo idoneus sit, nominare,
vocare ac præsentare posse, nec ad certam personam ipsum esse adstrictum,
nisi consuetudine aut lege provinciali aliter conventum sit, quæ consuetu-
do & conventio jus facit r. Episcopus contra quem ipse vult instituere
non potest u, quia nulla subsistit institutio sine præsentatione x, quæ
est de forma substantiali institutionis y, at neglecta forma corrumpit actus z.
Semel vocatus tamen à Patrono, iterum removeri nequit a. Hic menti-
onem inferri operæ pretium est, quod boni ordinis causa Superattendens
soleat adhiberi ad exercendum præsentationis actum, atque id et-
iamsi ad existentiam præsentationis non requiratur, (interdum
enim à solo Patrono præsentatus confirmatur in Consistorio b) propter mul-
ta incommoda vero temerè ab instituto non est recedendum. Nequa-
quam tamen præjudicat Patrono votum & consensus Superattendentis,
ut qui solus decidendi facultatem habet, Superattendens vero suo voto
informat Patronum c. Diximus idoneum præsentare debere Patronum,
nullum autem reputamus Idoneum, nisi qui sacrorum ceremo-
niarumque quæ in regione vigent, confors sit, quamvis aliam re-
ligio-

1

2

3

4

5

ligionem se&etur Patronus a. Unde intuentibus hoc, sententiam d Lampad. p.
ferre licet, quid statuendum, si Patronus Catholica religionis, Territorii c 11. n. 30.
dominus jura Episcopalia habens A. Confessioni adhareat, an ministrum e Myler. de P.
Catholica religionis addictum collator recipere teneatur? quod negamus. n. 17. S. 1. R. c. 87.

6 Hic etiam queri solet, Quid juris? si plures Jus Patronatus habe f Baldutn. C.
ant? nos ex plurimorum mente singulos in solidum istud possidere asseri- consc. l. 4. c. 5.
mus, sique de persona inter ipsos conveniri non possit, vel arbitrio Episco- c. 6.
pi, vel sorte, rem dirimendam esse pluribus placet, nisi ex conventione g Schneide66.
alternis vicibus jura Patronatus singuli exerceant s. Acquiritur hoc jus Inst. de succ. lib. n. 13.

7 ex donatione (si sit ab initio in fundatione h) Fundatione, & ædifi- h Reink. de R.
catione Ecclesie; idem volunt obtineri in refectione, restauratione, S. & E. l. 3. cl.
aut reedificatione, si prior fuerit destructa, & reedificans inci- 1. c. 9. n. 6.
piat à fundo i, & Episcopi consensus accedat k. Nihil etiam interest i Sinold. Vol.

8 quis habeat Patronatus Jus, vel Rusticus l, vel masculus, aut fœ- k Reink d. l.
mina, quia jura hoc casu non distinguunt inter Sexum m, minor tamen l Hostiens. in
24. annis non sit n. Et transit ad heredes non sanguinis solum, sed ad sum. de jur.

9 quoscunque etiam extraneos o, in quo differt à Jure Patronatus Seculari Patr. n. 5.
quod ad heredes extraneos non transit p. Præcipuum autem onus in- m Schneide66.
cumbit Patrono, ipse enim defendere debet Ecclesiam, cujus in gratiam Inst. de succ.
hoc sentit commodum, quod ad incitas ipsi redacta alimenta ex fisco Eccle- lib. n. 13.

sie præbeantur, modo sine Ecclesie detrimento fieri possit q. Sed destru- n Reink. d. l.
cta Ecclesia (quo tempore Jus Patronatus dicitur aridum,) ut & per n. 18.
non usum 40. annorum illud amitti docet o Abbae in c.
Reinkingius r. Perlatum x.
de jur. Patr.
p. l. 29 ff. de o-
peris lib. n. 13.
q Azor. Inst.
moral. l. 6. c. 20. q. 3.
- l. 3. cl. 1. c. 9. n. 69.

COROLL.

1.

In art. 5. Instr. P. n. 11. §. placuit. & §. quod si vero, nulla
est antinomia. vid. sect. 2dam.

2.

§. Dagegen sollen die Stände. R. A. 1555. de immedi-
atis Episcopatibus nequaquam intelligi potest.

LAUS DEO.

SALUTEM!

QX
TH
4280
EX quo *Magnificus tuus Pater, Dn. Wilhelmus Schröterus, Confiliarius intimus & Cancellarius Saxo-Gothanus eminentissimus* literas ad me dedit, & studia tua Juridica meo privato moderamini commisit, cæpi Te non amare, sed perire. Nobilem enim in Te deprehendi indolem, Teque ad solidiorem Jurisprudentiæ cognitionem consequendam passis quasi velis prope rare vidi ita, ut calcaribus opus non haberes, sed ut festinanti, & cupido animo frænos injicerem. Et cum certas ob causas tibi stet sententia terras alio sole carentes mutare, voluisti ingenii vires periclitari & has insignes primitias Orbi literato exponere, ex quibus facile judicium ferri potest, quantâ messem metes olim in Jurisprudentiâ. Principum jura eruditè propugnas, Teque masculè opponis illis, qui defendunt *omnipotentiam* Pontificis circa sacra famosi Insefforis Urbis *ἱερολόφου* à quâ & ipse sui Ostentator argumentum ducit, sed elumbe. Licet enim admitteremus Petrum Apostolum fuisse, & docuisse Romæ, quod propter *consensum Antiquitatis à seculo II. usque ad V. concedi posset*, attamen consequentia ejus claudicaret & probatio vanè *in circulum* rediret. Quam autem Papa *ἀντικαθ' ἑαυτὸν* jure evincere non poterat, armis (*cruentis, & terribilibus syllogismis*) olim defendebat opinionem, nosque ut sub imperium & ad assensum cogeret, superos & Acheronta movebat. Verùm fortè è re tua Pont. fuisset, *si spiritus magis magnos, quàm utiles remisisses* ut loquitur Hannibal ad Scipionem apud Livium. Nostrates tibi opponebant invictos animos, seque tuebantur generosâ responsione, quam apud Philonem *Calanus* dedit insuperabili Orbis domitori Alexandro. *Τὸ μὲν σάμαζα μελοῖος ἐν τόπῳ εἰς τόπον; ψυχὰς δὲ ἰ δύνασιν ποιεῖν ἢ μὴ βέλονται.* Omnino feliciter res nobis cessit Deo Adjutore & Ultore, ita ut ne quidem rudera talis potestatis Pontif. apud nos appareant. Cum autem hæc *presenti Disc.* reservata sint, sufflamino scripturientem calamum. Ad Te *nostrî Amantissime Schrötere* revertor, optima quæque mihi de Te polliceor, si impofterum etiam ad solidam gloriam tam laudabiliter viâ virtutis grassaberis. Pergendum est. Indurandus est animus. Quæcunque enim videntur eminere in rebus humanis, per difficiles & arduos tramites demùm adeuntur. Sed me de Te spes non decollabit, sic seriò ominor, licet non sim Chaldaeus. Tibi autem ut cum Poëta loquar *ἔξ ἄκρον μελῆ ψυχῆς* precor propitios Viales. Vale.

Dab. Iena 3. Marti M. DC, LX.

Johann-Volk. Bechmann D.
& P R A E S E S.

von von

ELSISSIMO
 MINO
ESTO,
 Cliviæ, Mon-
 avio Thuringiæ,
 de Marca & Ra-
 n Raven.

suo Clemen-

diorum primitias
 ac devotissimâ animi
 Subjectione

*Sacras dicat &
 offert*
Wilhelm Schröter/
 AUTOR,

